

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Π/ΘΜΙΑΣ, Δ/ΘΜΙΑΣ
ΕΚΠ/ΣΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 151 80 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Α. Πασχαλίδου
Θ. Κανελλοπούλου
Τηλέφωνο: 210-3443422
210-3443010

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 28-04-2023
Αρ. Πρωτ. 48536/Δ2

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΘΕΜΑ: Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Λογοτεχνίας των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου

**Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 2 περ. α του ν. 4186/2013 «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις» (Α΄ 193).
2. Τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 περ. α υποπ. ββ του ν. 3966/2011 «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις» (Α΄ 118).
3. Τις διατάξεις του άρθρου 175 του ν. 4823/2021 «Αναβάθμιση του Σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις» (Α΄ 136).
4. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (Α΄ 98), το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ με την παρ. 22 του άρθρου 119 του ν. 4622/2019 (Α΄ 133).
5. Το π.δ. 81/2019 «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων» (Α΄ 119).
6. Το π.δ. 84/2019 «Σύσταση και κατάργηση Γενικών Γραμματειών και Ειδικών Γραμματειών/Ενιαίων Διοικητικών Τομέων Υπουργείων» (Α΄ 123).
7. Το π.δ. 2/2021 «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών» (Α΄ 2).

8. Την υπό στοιχεία 168/Υ1/08-01-2021 απόφαση του Πρωθυπουργού και της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων με θέμα «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στην Υφυπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ζωή Μακρή» (Β' 33).
9. Την υπό στοιχεία 104671/ΓΔ4/27-09-2021 Υ.Α. «Πιλοτική Εφαρμογή Προγραμμάτων Σπουδών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» (Β' 4003)
10. Την με αριθμ. 65/08-12-2022 πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
11. Το γεγονός ότι από την παρούσα απόφαση δεν προκαλείται δαπάνη, σύμφωνα με την υπ' αρ. πρωτ. Φ.1/Γ/306/45142/Β1/20-04-2023 εισήγηση του άρθρου 24 του ν. 4270/2014 (Α' 143) της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων,

Αποφασίζουμε

Άρθρο μόνον

Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της **Λογοτεχνίας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου** ορίζεται ως εξής:

A. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Λογοτεχνία και λογοτεχνική ανάγνωση

Η λογοτεχνία αποτελεί τη σημαίνουσα εκείνη κοινωνική πρακτική που με τους σύνθετους γλωσσικούς της μηχανισμούς εγγράφει, συναιρεί και αντιπαραθέτει συνειδητές και λανθάνουσες οπτικές για τον κόσμο και τον ανθρώπινο πολιτισμό. Παράλληλα, μορφοποιεί λεκτικά την ανθρώπινη έκφραση, εμπειρία, μαρτυρία και φαντασία, συγκροτεί δηλαδή ένα νέο σύμπαν. Αναπαριστά, έτσι, επιλεκτικά και εκλεκτικά μια «εποχή» που διαμορφώνεται μέσα από τη ματιά του δημιουργού. Μέσω της αισθητικής εμπειρίας ενεργοποιεί την ανταπόκριση των αναγνωστών/-στριών με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά και τον δικό τους ιστορικό και κοινωνικό ορίζοντα, μετασηματίζοντας ή θέτοντας υπό ερώτηση τις υπάρχουσες αντιλήψεις, σχέσεις και ταυτότητές τους. Είναι, επομένως, όχι μόνο παράγωγο αλλά και δυνάμει παράγοντας διαμόρφωσης των κοινωνικών συνθηκών και του πολιτισμού.

Η κριτική ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων προϋποθέτει την κατανόηση της γλωσσικής και δομικής ιδιομορφίας τους και υποστηρίζει τη βάσιμη ερμηνευτική τους προσέγγιση. Το λογοτεχνικό έργο συγκροτεί και ονομάζει εκδοχές του κόσμου, ανανεώνει τη γλώσσα της εποχής του και εμπλουτίζει το σημασιακό της περιεχόμενο. Η λογοτεχνία, ως μια ιδιαίτερη μορφή γλώσσας μέσα στη γλώσσα, βοηθά τους μαθητές και τις μαθήτριες να αντιληφθούν ότι τα κείμενα προσφέρονται για πολλαπλές ερμηνείες.

Η πράξη της λογοτεχνικής ανάγνωσης στη σχολική τάξη δεν αποτελεί μια ιδιωτική πρακτική, αλλά συντελείται ως πράξη συνανάγνωσης, που, στην επιθυμητή της μορφή, διαμορφώνει όρους κοινότητας αναγνωστών/-στριών. Οι προθέσεις, τα χαρακτηριστικά και οι αναγνωστικές δεξιότητες του αποδέκτη των έργων δέχονται γόνιμες επιδράσεις. Ο/Η αναγνώστης/-στρια ανιχνεύει στο κείμενο τη βιωμένη εμπειρία άλλων εποχών και αναζητεί σημεία αναφοράς για τη δική του/της ζωή. Στην ουσία προβαίνει σε μια συνάντηση με το «οικείο», αλλά και το «άλλο» ή τον «Άλλο».

Με αυτόν τον τρόπο, η ανάγνωση υπηρετεί το αίτημα για αυτογνωσία και κοινωνική ανάπτυξη και ανοίγει δρόμους για να γεννηθούν ερωτήματα που δεν είχαν τεθεί. Η διδακτική πραγμάτωση της λογοτεχνικής ανάγνωσης είναι μια πράξη συνάντησης και επικοινωνίας που συντελείται με διαμεσολαβητικό παράγοντα τον/την εκπαιδευτικό, ο οποίος/η οποία ενισχύει, χωρίς να χειραγωγεί, την προσληπτική ικανότητα των μαθητών/-τριών και υποστηρίζει τη βίωση της αισθητικής εμπειρίας. Μέσα από ένα παιχνίδι αποκρύψεων,

υπαινιγμών και φανερώσεων ανάμεσα στο κείμενο και στον αναγνώστη-μαθητή/στην αναγνώστρια-μαθήτρια η λογοτεχνία χαρίζει απόλαυση «μετά κόπου».

Τα λογοτεχνικά κείμενα στην εκπαίδευση ανοίγουν έναν ευρύ ορίζοντα αναζητήσεων και αντιστέκονται στους όποιους περιορισμούς προθέσεων και αντιλήψεων συνδέονται με τυπικές διαδικασίες μάθησης. Η αναγνώριση αυτής της ανασυνθετικής λειτουργίας στον χώρο των λογοτεχνικών σπουδών έστρεψε το ενδιαφέρον στο «πώς» επενεργεί η λογοτεχνία στο άτομο και στην κοινωνία.

Λογοτεχνία και Δημιουργική Γραφή

Η λογοτεχνία ανανεώνει τη συμβατική χρήση της γλώσσας και την αντίληψη της πραγματικότητας που βασίζεται στον καθημερινό λόγο. Ενεργοποιεί και καλλιεργεί τη φαντασία, τη φιλοσοφική απορία και την πολυφωνία, καθώς προάγει τον στοχασμό ως στοιχείο πνευματικής αυθεντικότητας και αυτονομίας. Οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις των μαθητών/-τριών, προφορικές, γραπτές ή πολυτροπικές, τους/τις μυσούν στην περίτεχνη και σύνθετη, γεμάτη συναίσθημα, έκφραση και καλλιεργούν ιδιαίτερες γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες. Το λογοτεχνικό κείμενο συστήνει στους/στις μαθητές/-τριες μια σειρά ετερογενών αξιακών συστημάτων και τους/τις βοηθά με τον τρόπο αυτό να ξεπεράσουν διαφόρων ειδών διακρίσεις, κοινωνικές, φυλετικές, εθνολογικές, έμφυλες. Έτσι έχει τη δυνατότητα να αποκρυσταλλώνει κειμενικά την ιστορία, τις ιδέες και την κατάσταση του ανθρώπου.

Η καλλιτεχνική, κοινωνική και επικοινωνιακή δυναμική της ανάγνωσης στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθεί, ώστε να βοηθήσει τους/τις εφήβους να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία δεν «μιλά» μόνο για τις «ζωές των άλλων» αλλά και για τη δική τους. Να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν και οι ίδιοι/ίδιες να μιλήσουν και να γράψουν γι' αυτή. Με τη συνεπικουρία μάλιστα των ψηφιακών μέσων και της κοινωνικής δικτύωσης η λογοτεχνική επικοινωνία, αποτελεσματικότερα από άλλοτε, δύναται να καταργήσει τις αποστάσεις και να ενδυναμώσει πανανθρώπινους δεσμούς.

Η άσκηση, στην εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής, συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και στην ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητάς τους. Οι μαθητές/-τριες λειτουργούν σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα πεδία: γράφουν δημιουργικά και σκέφτονται κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της, αναπτύσσοντας ένα είδος μεταγνώσης.

Η δημιουργική γραφή προσφέρει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/-τριες να προσεγγίζουν βιωματικά τον λόγο και να πειραματίζονται σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς τον φόβο του λάθους. Δίνει έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτογνωσία μέσω της γλώσσας και στην αξιοποίηση μέσω της φαντασίας προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων. Με αυτόν τον τρόπο, η δημιουργική γραφή μπει τους μαθητές και τις μαθήτριες, που δρουν συγγραφικά, στη δημιουργία και στην πραγμάτευση των νοημάτων που αποκωδικοποιούν ως πρώτοι/-ες αναγνώστες/-στριες του έργου τους.

Η πολυσημία των λογοτεχνικών κειμένων, οι αναπαραστάσεις που προσφέρουν, η παρουσίαση ανθρώπινων καταστάσεων και συναισθημάτων από διάφορες οπτικές γωνίες, η πλοκή, το ύφος και η εκφραστική και θεραπευτική ιδιότητα της δημιουργικής γραφής συντελούν σταδιακά στη διαμόρφωση ενεργητικών αναγνώστων/-στριών και κριτικά σκεπτόμενων δημοκρατικών πολιτών.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι στο ΠΣ της Λογοτεχνίας του Λυκείου ο δημιουργικός λόγος, προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός, αποτελεί την άλλη όψη και τον θεμέλιο λίθο της κριτικής και δημιουργικής ανάγνωσης.

Η Λογοτεχνία στο Λύκειο

Στη διαμόρφωση του νέου ΠΣ του μαθήματος στο Λύκειο λαμβάνονται υπόψη οι εξής παραδοχές για τη λογοτεχνία, αλλά και για τη διδασκαλία της:

– Προσφέρει, ως τέχνη του λόγου, την ενεργητική αισθητική απόλαυση και συγκίνηση εμπλουτίζοντας την ενσυναίσθηση του αναγνώστη/της αναγνώστριας. Ως γραφή δημιουργική, πρωτότυπη και συγκινησιακή εμπνέει την προσωπική δημιουργική έκφραση, αξιοποιώντας μια σειρά τεχνικών και υπηρετεί, ταυτόχρονα, την καλλιέργεια ποικίλων γραμματισμών.

- Προωθεί την κριτική και δημιουργική ανάγνωση και γραφή ως αναζήτηση και οικοδόμηση νοημάτων με δυναμικό εργαλείο τον προφορικό λόγο και διάλογο σε κλίμα επικοινωνιακής ελευθερίας.
- Υπηρετεί τη μετεξέλιξη της σχολικής τάξης σε αναγνωστική κοινότητα και την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μέσω της ανάγνωσης και της μελέτης εκτενών, κατά προτίμηση αυτοτελών έργων.
- Αξιοποιεί τη συνάντηση των λογοτεχνικών έργων με άλλες μορφές συμβολικής αναπαράστασης και τη σταδιακή ανάπτυξη αισθητικών κριτηρίων στους/στις μαθητές/-τριες.

Στο Λύκειο, περαιτέρω, αναγνωρίζεται και αξιοποιείται η δυνατότητα των λογοτεχνικών έργων:

- Να προκαλούν και να αναπτύσσουν τον ηθικό και φιλοσοφικό στοχασμό.
- Να αποτελούν πεδίο διερεύνησης της ιδιαίτερης σχέσης ανάμεσα στην ανθρώπινη σκέψη και γραφή με την κοινωνία και την ιστορία.
- Να οδηγούν τους/τις αναγνώστες/-στριες στην προσέγγιση του ήθους, με την αριστοτελική έννοια, της ψυχολογίας και της δράσης των χαρακτήρων (κειμενική λειτουργία των μυθοπλαστικών ηρώων/αντιηρώων). Την ίδια στιγμή, μέσω της δημιουργικής γραφής, τα λογοτεχνικά έργα βοηθούν τους/τις μαθητές/-τριες να αντιληφθούν τα πολλαπλά οφέλη της συγγραφικής πράξης ως εκφραστικής και επικοινωνιακής δυνατότητας.

Η συνολική θεώρηση

Οι διαφορετικές, τελικά, αλλά και συμπληρωματικές μεταξύ τους ερμηνευτικές διαδρομές από το κείμενο στην κοινωνία και την ιστορία, τον φιλοσοφικό στοχασμό και την ψυχολογία αναμένεται να τονώσουν την ερμηνευτική ποικιλότητα και να προσδώσουν βάθος και ουσία στη συνάντηση με τα λογοτεχνικά κείμενα. Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Λύκειο συνιστά, πράγματι, ένα δημιουργικό μαθησιακό πλαίσιο, που υπηρετεί την αναγνωστική απόλαυση. Αναπτύσσει το ενδιαφέρον για την ανάγνωση. Καλλιεργεί την αυτογνωσία και την κοινωνική ευαισθητοποίηση. Αφυπνίζει τη δημιουργικότητα και προωθεί την αυτοέκφραση των μαθητών και των μαθητριών, διαμορφώνοντας τις συνθήκες για πληρέστερη στοχαστική και συνειδητή συμμετοχή στην κοινωνία των ανθρώπων.

B. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ

Γενικός Σκοπός

Σκοπός της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας στο Λύκειο είναι η επικοινωνία –η κατανόηση, ο διάλογος, η αισθητική απόλαυση– των μαθητών/-τριών με τα λογοτεχνικά κείμενα ως έργα γλωσσικού, καλλιτεχνικού, στοχαστικού και, ευρύτερα, πολιτισμικού χαρακτήρα.

Πρόκειται για πολύτροπη επικοινωνία που υπηρετεί την ψυχοπνευματική και αισθητική καλλιέργεια των μαθητών/-τριών, αφού με την προσέγγιση των κειμένων, προσλαμβάνονται οι αξίες που μορφοποιεί ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού και κατανοείται η ανθρώπινη ύπαρξη.

Γενικοί Στόχοι

Με τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Λύκειο επιδιώκεται σταδιακά οι μαθητές/-τριες:

- Να οικειώνονται τα λογοτεχνικά κείμενα ως πολυφωνικά και πολύσημα δημιουργήματα που προωθούν τον στοχασμό, τη διαλογικότητα και τις βιωματικές εμπειρίες.
- Να βελτιώνουν, διευρύνουν, εμβαθύνουν, εμπλουτίζουν τις αναγνωστικές και ερμηνευτικές στάσεις και δεξιότητές τους.
- Να κατανοούν την «ανοίκεια» γλώσσα της λογοτεχνίας, ώστε να απολαμβάνουν τη λογοτεχνική ανάγνωση.
- Να εμπλουτίζουν τη γλωσσική τους επικοινωνία διερευνώντας τις πραγματώσεις της λογοτεχνικής γλώσσας.

- Να διαλέγονται με τα κείμενα και τους/τις συναγνώστες/-στριες και να λειτουργούν ως ανοικτοί/-ές και δημιουργικοί/-ές συνομιλητές/-τριες στο πλαίσιο της σχολικής τάξης που εξελίσσεται σε κοινότητα αναγνωστών/-στριών.
- Να ανιχνεύουν τη σχέση των λογοτεχνικών κειμένων με την κοινωνία της εποχής τους, με τις φιλοσοφικές-ηθικές αναζητήσεις και με το ψυχολογικό υπόβαθρο των δρώντων προσώπων στην κειμενική τους λειτουργία.
- Να αναγνωρίζουν τα λογοτεχνικά είδη κατανοώντας τη διαχρονική πορεία του λογοτεχνικού φαινομένου και να συναρτούν, όπου αυτό είναι απαραίτητο, τα λογοτεχνικά κείμενα με το ιστορικό πλαίσιο αναφοράς τους.
- Να συνομιλούν με τα λογοτεχνικά έργα διερευνώντας και αξιοποιώντας τη διακειμενική διάσταση.
- Να μετέχουν με ουσιαστικό τρόπο σε μια διαδικασία αλλαγής παραδείγματος που διαφοροποιεί την προσέγγιση της λογοτεχνικής ύλης από γνωστική υπόθεση σε πραγματικότητα παιδευτική, ψυχαγωγική και δημιουργική.

Μερικοί Στόχοι

Οι επιμέρους στόχοι απορρέουν από τους γενικούς στόχους και συναρτώνται αφενός με την ταυτότητα του διδασκόμενου κειμένου και αφετέρου με τις δυνατότητες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών της συγκεκριμένης, κάθε φορά, σχολικής τάξης. Οι αναφερόμενοι στόχοι προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τον σχεδιασμό της διδασκαλίας ανά κείμενο, η οποία σε καμία περίπτωση, με δεδομένη τη μοναδικότητα κάθε κειμενικής πραγμάτωσης, δεν μπορεί να τυποποιείται και να επαναλαμβάνεται. Επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- Να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα που, κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται.
- Να αναπτύσσουν την προσωπική τους άποψη για τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να την τεκμηριώνουν με στοιχεία που απορρέουν από αυτά.
- Να διακρίνουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς με τους οποίους ο/η συγγραφέας δημιουργεί το έργο του/της και να αναγνωρίζουν τη λειτουργία τους.
- Να εξοικειώνονται με τις γλωσσικές αλλαγές που εγγράφονται με το πέρασμα του χρόνου στα λογοτεχνικά κείμενα και με την ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας από τον/την κάθε συγγραφέα.
- Να καλλιεργούν το γλωσσικό αίσθημά τους, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες ή και μεταπλάθοντας, με τον δικό τους τρόπο, τα λογοτεχνικά κείμενα που αναγιγνώσκονται.
- Να εκτιμούν την ποιότητα του κρυπτικού λογοτεχνικού λόγου και να αναζητούν «κλειδιά» για να τον ξεκλειδώσουν.
- Να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται για τον ρόλο τους στην εξέλιξη του έργου.
- Να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους στα κείμενα.
- Να εντάσσονται οργανικά σε ομάδες, συνεργαζόμενοι/-ες για την ερμηνεία των κειμένων, επικοινωνώντας προφορικά μεταξύ τους και διατυπώνοντας γραπτώς τα αποτελέσματα της συνεργασίας.
- Να παρακολουθούν συστηματικά τη σχέση μορφής και περιεχομένου, βιώματος και έκφρασης, σημαινόντων και σημαινομένων, ώστε σταδιακά να κατανοούν βαθύτερα τα κείμενα.
- Να επισημαίνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους, τα μοτίβα και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών, οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών.
- Να αξιοποιούν λογοτεχνικές κριτικές που τους επιτρέπουν να διευρύνουν τον αναγνωστικό τους ορίζοντα και να επικοινωνούν βαθύτερα με τα λογοτεχνικά κείμενα.

- Να μελετούν τα στοχαστικά λογοτεχνικά δοκίμια ως κείμενα τα οποία προωθούν τον κριτικό γραμματισμό και τη διερεύνηση των κοινωνικοπολιτισμικών ταυτοτήτων.
- Να ασκούνται στη σύνταξη κειμένων κριτικής και στοχαστικής ερμηνείας με τα οποία θα διατυπώνουν τη γνώμη τους για τα λογοτεχνικά έργα, την πρωτοτυπία, τη φυσικότητα, την αλήθεια, τη σχέση με την παράδοση και την ανανέωσή της και την αισθητική τους αξία.
- Να ενεργοποιούν και να διευρύνουν τις αναγνωστικές και ερμηνευτικές τους δεξιότητες μετέχοντας στην ανάγνωση εκτενών λογοτεχνικών έργων, κατά προτίμηση αυτοτελών, αναλαμβάνοντας ατομικές ή ομαδικές εργασίες, από τις οποίες θα ενισχύονται οι αναγνωστικές εμπειρίες και οι εκφραστικές δεξιότητές τους.
- Να υποδύονται ρόλους έχοντας κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών/-τριών, των ηρώων/ηρωίδων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων.
- Να δημιουργούν δικά τους κείμενα αξιοποιώντας την αναγνωστική εμπειρία τους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Η σκοποθεσία που προαναφέρθηκε εισάγει προς συζήτηση στην κοινότητα των διδασκόντων/-ουσών κατευθύνσεις που αποβλέπουν στο να «διδάσκεται» η λογοτεχνική δημιουργία με τέτοιο τρόπο, ώστε η σχολική τάξη να αποβαίνει εργαστήριο ποικίλων προσεγγίσεων και λογοτεχνικής απόλαυσης. Πρόκειται για αρχές που θέτουν τις βάσεις για ανοικτές αναγνωστικές – ερμηνευτικές προσεγγίσεις, με τις οποίες, προϊόντος του χρόνου, προσδοκούμε στο Λύκειο οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να εξελιχθούν σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες.
- Να διερωτηθούν εύστοχα για τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας μορφοποίησε και εξέφρασε τον κόσμο του/της.
- Να είναι διαθέσιμοι/-ες για την αποδοχή της πολυσημίας των λογοτεχνικών έργων και για διάλογο με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας.
- Να εξελιχθούν σε αναγνώστες/-στριες ικανούς/-ές να απολαμβάνουν τα λογοτεχνικά έργα και να δικαιολογούν τα αισθητικά κριτήριά τους κατά την προσέγγιση των κειμένων.
- Να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο.
- Να γίνουν αναγνώστες/-στριες δημιουργικοί/-ές και κριτικά σκεπτόμενοι/-ες σχετικά με τη φύση της λογοτεχνικής γλώσσας και τον ρόλο της στη γλωσσική καλλιέργεια.
- Να αισθάνονται την ανάγκη να προσφεύγουν στα λογοτεχνικά κείμενα πέραν της σχολικής τάξης και να αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους και με την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων.
- Να αποβούν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με δημοκρατική συνείδηση και σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου.
- Να γίνουν άνθρωποι καλλιεργημένοι, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Στα Προγράμματα Σπουδών Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο και το Λύκειο δίνεται έμφαση στη διδασκαλία των κειμένων όχι ως μεμονωμένων οντοτήτων, αλλά σε σχέση με άλλα κείμενα. Κάθε κείμενο προέρχεται από προγενέστερα, παραπέμπει και διαλέγεται με άλλα κείμενα, διαθέτει κοινή ή διαφορετική θεματική, παρόμοιο ή διακριτό ύφος ή γλωσσική έκφραση σε σχέση με αυτά και εντάσσεται έτσι σε ένα ευρύτερο κειμενικό σύμπαν. Για να τονιστεί η σχέση των κειμένων με άλλα, στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας στο Λύκειο προκρίνεται ο όρος «Συστάδες».

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Λύκειο οργανώνεται σε Συστάδες κειμένων, κατάλληλα διαμορφωμένων, ώστε να συμβάλλουν στην καλλιέργεια θετικής στάσης των μαθητών/-τριών για τη Λογοτεχνία. Κάθε Συστάδα περιλαμβάνει κείμενα που ανταποκρίνονται στην αντιληπτική ικανότητα των μαθητών/-τριών,

παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ηλικιακή ομάδα και την ταυτότητα της τάξης και παρέχουν ερεθίσματα για την εμπλοκή τους σε προσωπικό και συλλογικό διάλογο με τον κόσμο των κειμένων. Ειδικότερα, λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

1. Κάθε Συστάδα περιλαμβάνει τον ίδιο περίπου αριθμό κειμένων, τα οποία εκπροσωπούν την ποίηση, την πεζογραφία, το θέατρο, το στοχαστικό (λογοτεχνικό) δοκίμιο. Επιλέγονται και στίχοι τραγουδιών, κόμικς, γκράφικ νόβελς. Υποστηρικτικά μπορεί να αξιοποιηθεί οπτικοακουστικό ή άλλο ψηφιακό υλικό. Επιλέγονται κείμενα λογοτεχνών που σηματοδότησαν τη Νεοελληνική Λογοτεχνία και εμπλούτισαν τη λογοτεχνική μας παράδοση, όπως και νεότερων και σύγχρονων λογοτεχνών, που συμμετέχουν με το έργο τους στη διαμόρφωση του νεοελληνικού πολιτισμού. Στις Συστάδες αυτές, επίσης, επιλέγονται σημαντικά έργα ξένων λογοτεχνών, παλαιότερων και νεότερων/σύγχρονων, σε δόκιμες μεταφράσεις.

2. Τα κείμενα κάθε Συστάδας, παλαιότερα, νεότερα και σύγχρονα, συνδιαλέγονται ώστε να:

α) Αναδεικνύονται οι συνέχειες και οι διαφοροποιήσεις ως προς τη γλώσσα, τη μορφή, τους λογοτεχνικούς τρόπους, τα λογοτεχνικά είδη και τα λογοτεχνικά ρεύματα. Με τον τρόπο αυτό, κατανοείται η διαφορετική αντίληψη για την ποιότητα της λογοτεχνίας, η οποία καθορίζει τον λογοτεχνικό κανόνα, που αναμορφώνεται σε κάθε εποχή και εξελίσσεται. Σταδιακά οι μαθητές/-τριες συνειδητοποιούν την πορεία του λογοτεχνικού φαινομένου και εντάσσουν τη λογοτεχνία στον παραστατικό τους κύκλο.

β) Εντοπίζονται οι συγγένειες και οι μεταλλαγές ως προς την ανάδειξη του ίδιου θέματος και, επομένως, οι διαφορετικές εποχές και οι τάσεις τους (αισθητικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές), και τροφοδοτείται ουσιαστικά η κριτική διάθεση των μαθητών/-τριών. Τα παλαιότερα κείμενα διαλέγονται με τα νεότερα και αντίστροφα και οι μαθητές/-τριες τοποθετούνται απέναντι σε αυτά, ως σύγχρονοι/-ες αναγνώστες/-στριες, μέσα από τον δικό τους αναγνωστικό ορίζοντα. Επιτυγχάνονται δηλαδή τα ζητούμενα της διακειμενικότητας και της διαθεματικότητας με σεβασμό στην ιστορικότητα των αναγνωστών/-στριών και αξιοποίηση του συγκεκριμένου πλαισίου.

γ) Επανερχονται απαραίτητες γνώσεις για τη λογοτεχνία και εμπλουτίζονται από τάξη σε τάξη με την προσέγγιση κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων, καθώς οι μαθητές/-τριες μετακινούνται από τα απλούστερα στα πιο σύνθετα και πιο κρυπτικά λογοτεχνήματα.

3. Για κάθε τάξη επιλέγονται διαφορετικά λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία διέπονται από εσωτερική και εξωτερική αλληλουχία. Προσφέρονται για ερμηνευτική προσέγγιση, αναγνωστική/αισθητική ανταπόκριση και συγκριτική διερεύνηση με βάση τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και τις ανάγκες κάθε μαθησιακού περιβάλλοντος.

Με την ανάδειξη της κατάλληλης αναγνωστικής διαδικασίας, οι μαθητές/-τριες βιώνουν τον κόσμο στον οποίο παραπέμπει το κάθε κείμενο ξεχωριστά αλλά και η κάθε Συστάδα κειμένων που ως σύνολο δημιουργημάτων θέτουν τα δικά τους ερωτήματα και αναμένουν την ανταπόκριση/πρόσληψη των αναγνωστών/-στριών. Σε ένα τέτοιο κλίμα αναγνωστικής και διερευνητικής συνάντησης των μαθητών/-τριών με τα κείμενα, τα μέλη της κοινότητας των αναγνωστών/-στριών, εκπαιδευτικός και μαθητές/-τριες, διεκδικούν και τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να παρουσιάζουν και να στοχάζονται συνεργατικά και πάνω στις δικές τους επιλογές κειμένων στο μάθημα.

4. Τα θεμελιώδη Θεματικά Πεδία του μαθήματος λόγω της φυσιολογίας της λογοτεχνίας αποτελούν: α) η ανάγνωση/κατανόηση των κειμένων και β) η παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού, από τους/τις μαθητές/-τριες. Τα άλλα τέσσερα Θεματικά Πεδία που αναφέρονται στο ΣΤ΄ Μέρος: Επιστημονική – γνωστική διάσταση του μαθήματος της Λογοτεχνίας, Διαλογικότητα, Ψυχαγωγική λειτουργία της Λογοτεχνίας και Από την ανάγνωση της Λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό, διευρύνουν και συμπληρώνουν τον διδακτικό προσανατολισμό.

Το περιεχόμενο του μαθήματος κατά τάξη διαμορφώνεται ως εξής:

– Στην Α΄ Λυκείου διδάσκονται ποιήματα, διηγήματα, νουβέλες, αποσπάσματα από μυθιστορήματα και θεατρικά έργα που ανταποκρίνονται στα κριτήρια της ποιότητας του διδακτικού υλικού, της αντιπροσωπευτικότητας λογοτεχνών, σχολών και τεχνοτροπιών. Παράλληλα, ως προς τα θέματα/ζητήματα που πραγματεύονται, επιλέγονται κείμενα που καλύπτουν τις εξής περιοχές: i) Με τη λογική ή με το

συναίσθημα; ii) Τι πραγματικά αξίζει; (διλήμματα, προκλήσεις, αποφάσεις), iii) Ποιος από τους δυο μας είναι ο άλλος; και iv) Λογοτεχνικά κείμενα για τη Λογοτεχνία.

– Στη Β΄ Λυκείου διδάσκεται μία ποιητική συλλογή, καθώς και Συστάδες κειμένων που έχουν στο κέντρο τους αυτοτελή διηγήματα ή νουβέλες και πραγματεύονται θέματα/προβλήματα/ζητήματα που εντάσσονται στις εξής θεματικές περιοχές: i) Αγάπη και Έρωτας, ii) Ήρωες/Ηρωίδες και Αντιήρωες/Αντιηρωίδες, iii) Όνειρα και Όρια.

Η προσέγγιση ιδιαίτερα της ποιητικής συλλογής με την αξιοποίηση και λογοτεχνικών κριτικών δίνει τη δυνατότητα στη σχολική τάξη ως κοινότητα αναγνωστών/-στριών να αναλάβει ατομικές και ομαδικές εργασίες με τις οποίες εκφράζονται απόψεις και θέσεις που προωθούν τη στοχαστική ανάγνωση και συμβάλλουν στην πραγμάτωση του κριτικού γραμματισμού. Η μελέτη, παράλληλα, λογοτεχνικών δοκιμών στην τάξη αυτή εισάγει τους μαθητές και τις μαθήτριες στη διερεύνηση θεμάτων φιλοσοφίας της τέχνης, αισθητικής και ιστορίας της λογοτεχνίας.

– Στη Γ΄ τάξη Λυκείου ολοκληρώνεται η διαλογική, κριτική, διερευνητική και ψυχαγωγική συνάντηση των μαθητών/-τριών με τη λογοτεχνία, που συνιστά ζητούμενο του όλου Προγράμματος Σπουδών. Κριτήρια των διδασκόμενων Συστάδων κειμένων αποτελούν α) η προέλευση των κειμένων από τη σύγχρονη ποιητική λογοτεχνική παραγωγή (1970 και εξής), β) η ανταπόκριση των κειμένων στα ενδιαφέροντα και το πνευματικό επίπεδο των μαθητών/-τριών, γ) η δυνατότητα των μαθητών/-τριών για προώθηση προσωπικών επιλογών λογοτεχνικών κειμένων προς ανάγνωση στη σχολική τάξη και δ) η πραγμάτευση θεμάτων/ζητημάτων που αφορούν τις εξής περιοχές: i) Προσωπικοί και συλλογικοί αγώνες – Επιτυχία και Αποτυχία, ii) Η αναζήτηση του εαυτού, iii) Ο θαυμαστός καινούριος κόσμος: ουτοπία και δυστοπία.

Στην τάξη αυτή συνεχίζεται και ολοκληρώνεται η διδακτική εργασία που αφορά την αναγνώριση, χρήση και κατανόηση - αξιοποίηση λογοτεχνικών όρων κατά την προσέγγιση των κειμένων. Η κατεύθυνση αυτή έχει έμμεσα γνωστικό χαρακτήρα και αναφέρεται σε έννοιες και λειτουργίες που αφορούν το είδος, την τεχνική, το ρεπερτόριο, τον/τη συγγραφέα, το λογοτεχνικό περιβάλλον, τον μύθο – υπόθεση, το ύφος, την πρόθεση, τους αφηγηματικούς τρόπους, τις γλωσσικές επιλογές, τον ρυθμό, τη δράση των προσώπων, την πλοκή, τον αφηγητή και άλλα δομικά και υφολογικά στοιχεία των λογοτεχνικών κειμένων. Η προφορική ή γραπτή αναφορά των μαθητών/-τριών ως αναγνωστών/-στριών στη χρήση των λογοτεχνικών όρων και η αναγνώριση της λειτουργίας τους κατά την προσέγγιση των κειμένων συνιστούν κριτήρια της ποιότητας της εμπλοκής της σχολικής τάξης στη συστηματική σπουδή της λογοτεχνίας.

Επισημαίνεται, τέλος, η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδει το Πρόγραμμα Σπουδών στη δυνατότητα των μαθητών/-τριών να προτείνουν κείμενα προσωπικής επιλογής τους προς ανάγνωση στη σχολική τάξη.

5. Στις Α΄ και Β΄ τάξεις του Λυκείου διδάσκεται σε ορισμένο χρονικό διάστημα εκτενές αυτοτελές λογοτεχνικό κείμενο, κατά προτίμηση μυθιστόρημα και θεατρικό έργο, αντίστοιχα. Η επιλογή των κειμένων αυτών, ο τρόπος οργάνωσης της διδασκαλίας και η ενεργοποίηση των μαθητών/-τριών κατά την ανάγνωση, συζήτηση και διερεύνηση της μορφής και του περιεχομένου τους μπορούν να ισχυροποιήσουν την άποψη ότι η λογοτεχνία συνιστά μορφωτικό αγαθό κατάλληλο για καλλιέργεια της δημιουργικής κριτικής σκέψης των μαθητών/-τριών και αισθητική απόλαυση.

Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η Διδακτική Μεθοδολογία της Λογοτεχνίας διαμορφώνεται με τη συστηματική αξιοποίηση και συνύφανση νόμων και αρχών μάθησης σύμφωνα με τις Θεωρίες Μάθησης και τις πρακτικές όψεις/κατευθύνσεις των Θεωριών της Λογοτεχνίας.

Για τον σχεδιασμό της ευέλικτης διδασκαλίας και μάθησης λαμβάνονται υπόψη: α) η ταυτότητα του κειμένου, β) οι δυνατότητες, οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών στην προοπτική της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, γ) οι διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στα επιμέρους σχολικά περιβάλλοντα, δ) ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανάγνωσης που συνδέεται με την αλληλεπίδραση, την ανακαλυπτική μάθηση, τη μεταγνώση και ε) οι υπόρρητες συνδέσεις με τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας. Συνυπολογίζεται, βέβαια, η δυναμική των ψηφιακών μέσων, τα οποία προσφέρουν τρόπους για τον εμπλουτισμό της αναγνωστικής εμπειρίας με διαθεματικές και διακειμενικές προτάσεις.

Ο σχεδιασμός αλλά και ο ανασχεδιασμός διαδικασιών μάθησης, όταν κρίνεται απαραίτητο, αποτελεί πρωταρχικό μέλημα του/της εκπαιδευτικού. Κατά συνέπεια, οι μεθοδολογικές επιλογές του/της αφορούν την πορεία και την οργάνωση της διδασκαλίας, τα σχήματα επικοινωνίας, τους ρόλους εκπαιδευτικού και μαθητών/-τριών, καθώς και τις σχέσεις συνεργασίας που θα υποστηρίξουν την ερμηνευτική προσέγγιση, την κατάκτηση δεξιοτήτων γραμματισμού και κριτικής θεώρησης, αλλά και την απόλαυση του κειμένου ως αισθητικού φαινομένου.

α) Η προσέγγιση των κειμένων

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας εστιάζει στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες, για να επικοινωνήσει ο/η μαθητής/-τρια με τα κείμενα, εντάσσοντάς τα στον δικό του/της ιστορικό και κοινωνικό ορίζοντα. Πρόκειται για μια ερμηνευτική προσέγγιση στην οποία αναγνώστες/-στριες και κείμενα αλληλεπιδρούν στο πλαίσιο του «ερμηνευτικού κύκλου» (όλο-μέρη-όλο). Επίκεντρο αναζήτησης για τον/τη μαθητή/-τρια – αναγνώστη/-στρια αποτελεί η δυνατότητα του κειμένου να του/της «μιλά» αποκαλύπτοντας ή/και ανατρέποντας τα σχήματα κατανόησης του κόσμου και του εαυτού του/της, σε μια διερευνητική-ανακαλυπτική διαδικασία / πρόσληψη.

Η ανάγνωση του κειμένου στο Λύκειο με αφετηρία τον κόσμο του/της μαθητή/-τριας μπορεί να κινηθεί σε ποικίλα ερμηνευτικά πλαίσια, με έμφαση στην ηθική, στην κοινωνιοκριτική, στη σημειωτική και στην ψυχολογική/ψυχαναλυτική διάσταση της προσέγγισης. Μπορεί ακόμη να πάρει τη μορφή της αναγνωστικής ανταπόκρισης με διαδοχικές δημιουργικές παρεμβάσεις των μαθητών/-τριών στο επίπεδο των οριζόντων εμπειρίας και προσδοκίας τους.

Η λογοτεχνική επικοινωνία, σε όλα τα ερμηνευτικά πλαίσια, προϋποθέτει από τον/την αναγνώστη/-στρια τη δυνατότητα να ανιχνεύει και να κατανοεί την ιδιαιτερότητα της γλώσσας και της δομής του κειμένου και να το αναγνωρίζει ως σύνθετη πράξη επικοινωνίας και «κατασκευή» που επιτρέπει την πολυσημία. Στην καλλιέργεια δεξιοτήτων παρατήρησης και αναγνώρισης της αρχιτεκτονικής του κειμένου και της πολύπλευρης οικοδόμησης του νοήματος αποφασιστικός είναι ο ρόλος των Θεωριών Λογοτεχνίας, ειδικότερα αυτών που ανέπτυξαν έννοιες και σχήματα ως εργαλεία μεθοδικής ανάγνωσης.

Σημαντική, επίσης, συνιστώσα του κειμένου στο πλαίσιο του παρόντος ΠΣ αποτελεί η έννοια της διαλογικότητας των λογοτεχνικών κειμένων, η οποία υποδεικνύει στον/στην αναγνώστη/-στρια να αντιληφθεί τα κείμενα ως «σταυροδρόμια» φωνών που συμβαδίζουν ή συγκρούονται. Τέλος, πληροφορίες ή έννοιες από την Ιστορία και τη Γραμματολογία (εργοβιογραφικά στοιχεία, λογοτεχνικά ρεύματα, συγκεκριμένο, περικείμενο) μπορούν να υποστηρίξουν κατά περίπτωση την ανάγνωση, εμπλουτίζοντας την ερμηνευτική διαδικασία, χωρίς όμως να επισκιάζουν με την παρουσία τους «τις φωνές» των λογοτεχνικών κειμένων και των μαθητών/-τριών ως αναγνωστών/-στριών.

Η πολύπλευρη ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων υποστηρίζεται και εμπλουτίζεται από δραστηριότητες, όπως η συνανάγνωση έργων με βάση συγκεκριμένο θεματικό άξονα, η δημιουργική γραφή, οι θεατρικές τεχνικές και η δραματοποίηση, η σύγκριση λογοτεχνικών κειμένων με την κινηματογραφική μεταφορά τους. Επίσης, η συγγραφή κριτικής για το λογοτέχνημα, ο εντοπισμός και η παράλληλη προσέγγιση άρθρων που αφορούν προβλήματα και καταστάσεις ανάλογες με αυτές στις οποίες εμπλέκονται τα πρόσωπα των έργων επιτρέπουν στους/στις μαθητές/-τριες να διεισδύουν βιωματικά στο σύμπαν του κειμένου. Να συμπληρώνουν τις σιωπές του. Να το μετασχηματίζουν και να συναισθάνονται τις αξίες και τη δράση των μυθοπλαστικών χαρακτήρων. Να κατανοούν, έτσι, βαθύτερα τους μηχανισμούς και το περιεχόμενο του λογοτεχνικού έργου.

β) Η οργάνωση της διδασκαλίας

Η ανάγνωση των κειμένων, σύμφωνα και με το παραπάνω πλαίσιο, προϋποθέτει τη συγκρότηση από τον/την εκπαιδευτικό ενός σύνθετου και ευέλικτου υποστηρικτικού περιβάλλοντος μάθησης, με δράσεις που μεριμνούν για τους ρόλους, τις σχέσεις, τις ταυτότητες, τις μορφές επικοινωνίας, τους διδακτικούς πόρους και τα μέσα διδασκαλίας. Η διάρθρωση της διδασκαλίας του λογοτεχνικού κειμένου θα μπορούσε να προσλάβει ποικίλες μορφές, που υποδεικνύονται από το ίδιο το κείμενο, τη στοχοθεσία και τη δυναμική

της τάξης. Προς την κατεύθυνση αυτή σημαντική βοήθεια προσφέρουν οι θεωρίες της μάθησης και ιδιαίτερα η μορφολογική ψυχολογία και η «αθροιστική» μάθηση.

Η μορφή της διδασκαλίας

Στο επίκεντρο του σχεδιασμού βρίσκεται η βαθμιαία μετεξέλιξη των μαθητών/-τριών σε μέλη μιας κοινότητας αναγνωστών/-στριών. Η αναγνωστική κοινότητα θεμελιώνεται σε συνεργατικές πρακτικές που καθιστούν τα μέλη της ενεργητικά, δημιουργικά και ικανά να επικοινωνήσουν και να αναπτύξουν πρωτοβουλίες. Βασικό γνώρισμα της κοινότητας είναι η ισότιμη συμμετοχή στον ερμηνευτικό λόγο και τους αναγνωστικούς πόρους, στη βάση της εμπιστοσύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας στις απόψεις και στις ταυτότητες.

Η εφαρμογή πρακτικών που ευνοούν τον διάλογο αποτελεί αναγκαία συνθήκη για τον μετασχηματισμό μιας τάξης σε αναγνωστική κοινότητα. Ο διάλογος με καίριες, ενδιαφέρουσες ερωτήσεις που επιδέχονται περισσότερες της μίας απαντήσεις κινητοποιεί την προσωπική έκφραση και αναδεικνύει τις πολλαπλές προσλήψεις των κειμένων. Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει και τους/τις ίδιους/-ες τους/τις μαθητές/-τριες να θέτουν ενεργητικά ερωτήματα στο κείμενο και στους/στις συμμαθητές/-τριές τους. Τους/Τις ενισχύει, επίσης, ώστε να ανταποκρίνονται με συνεχή λόγο, αιτιολογώντας τις απόψεις τους. Ιδιαίτερη βαρύτητα στο πλαίσιο αυτό αποκτά η διαχείριση εκ μέρους του/της εκπαιδευτικού της διαφορετικής πρόσληψης του κειμένου από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Ο/Η εκπαιδευτικός προωθεί τη λογοτεχνική συζήτηση ανταποκρινόμενος/-η σε ό,τι πραγματικά είπε ο/η μαθητής/-τρια, ώστε να τον/την ωθήσει να διατυπώσει καλύτερα και ολοκληρωμένα την άποψή του/της. Επίσης, μεριμνά για την εφαρμογή πρακτικών που επιτρέπουν τη «συνάντηση» και την αντιπαράθεση διαφορετικών αναγνώσεων, ώστε η κοινότητα να κατανοήσει την ποικιλία απόψεων και θεμάτων που τίθενται από τα κείμενα και να στοχαστεί σχετικά.

Θεμέλιο της εδραίωσης του διαλόγου με αυτόν τον τρόπο στην αναγνωστική κοινότητα αποτελεί η σταδιακή καλλιέργεια της ενεργητικής ακρόασης, ώστε οι μαθητές/-τριες να λαμβάνουν υπόψη τις παρεμβάσεις των άλλων. Αναπτύσσουν, έτσι, την ικανότητα με τη σταδιακά μειούμενη διαμεσολάβηση του/της εκπαιδευτικού να συνομιλούν άμεσα μεταξύ τους στην ολομέλεια της κοινότητας και σε βαθμιαία διευρυνόμενες ομάδες. Στην καλλιέργεια των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών συμβάλλουν με καθοριστικό τρόπο ρητορικές τεχνικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες, που συνδυάζονται στο πλαίσιο της κατανόησης των κειμένων, της υποστήριξης διαφορετικών ερμηνειών, της έκφρασης συναισθηματικών αντιδράσεων, σε μονολογικό και διαλογικό επίπεδο. Η διάρθρωση, τελικά, της διδασκαλίας του λογοτεχνικού κειμένου θα μπορούσε να προσλάβει ποικίλες μορφές, που υποδεικνύονται από το ίδιο το κείμενο, τη στοχοθεσία και τη δυναμική της τάξης.

Τα διδακτικά μέσα

Τα διδακτικά μέσα που ενδείκνυνται για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας είναι ποικίλα, π.χ. ο διαδραστικός πίνακας, τα βιβλία αναφοράς, οι συσκευές ανάγνωσης ψηφιακών μέσων κ.ά. Ιδιαίτερα χρήσιμη, στο πλαίσιο μάλιστα διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων, είναι η αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη συνερευνητική διδακτική πρακτική. Τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, οι εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης, οι μορφές ηλεκτρονικού Τύπου (π.χ. ιστολόγια) και τα εικονικά περιβάλλοντα με τις ποικίλες δυνατότητες που προσφέρουν, δημιουργούν νέα δεδομένα για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και τη συγκρότηση κοινότητας αναγνωστών/-στριών στη σχολική τάξη. Ο επεξεργαστής κειμένου και τα συνεργατικά έγγραφα, που υποστηρίζουν την παραγωγή λόγου και τη δημιουργική γραφή ως μια μη γραμμική διαδικασία, χάρη στον αλληλοεγκιβωτισμό των σταδίων παραγωγής λόγου (σχεδιασμός, γραφή, διόρθωση) συνεισφέρουν ιδιαίτερα στον δημιουργικό εμπλουτισμό των διδακτικών πρακτικών.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού

Ο/Η εκπαιδευτικός, ως διαμεσολαβητής/-τρια και εμπυχωτής/-τρια, συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας, εφόσον με τον βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό του/της μεριμνά για ένα περιβάλλον μάθησης που υποστηρίζει την αυτονομία και την αλληλεπίδραση. Στο πλαίσιο του μακροπρόθεσμου σχεδιασμού εντάσσει και την υλοποίηση σεναρίων και δράσεων φιλιαναγνωσίας προσβλέποντας πάντα στην επικοινωνία, την κοινωνική κριτική, την πολιτισμική και αισθητική συνάντηση

του/της αναγνώστη/-στριας – μαθητή/-τριας με τον κόσμο των κειμένων. Μέριμνά του αποτελεί το να γίνει το μάθημα της Λογοτεχνίας διαδραστικό, ευχάριστο και αποτελεσματικό.

Με τα νέα δεδομένα μάλιστα που δημιουργεί η διδασκαλία εκτενών αυτοτελών κειμένων ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει τη λειτουργία της ανεστραμμένης ή ανάστροφης τάξης. Πρόκειται για στρατηγική μάθησης που προσφέρει προπαρασκευαστικό ή θεμελιώδες περιεχόμενο έξω από την τάξη και χρησιμοποιεί τον χρόνο της τάξης για ενεργή μάθηση. Έτσι, με τον/την εκπαιδευτικό ως ανατροφοδότη/-τρια δίνονται αφορμές και κίνητρα για βελτιωμένη σύνδεση των μαθητών/-τριών με το αναγινωσκόμενο κείμενο, ενώ παράλληλα αξιοποιούνται λογοτεχνικές κριτικές και σχετικές με το κείμενο διαδικτυακές πηγές.

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση των μαθητών/-τριών είναι δυναμική/διαμορφωτική και διατρέχει όλα τα στάδια της διδασκαλίας ως διαγνωστική, ενδιάμεση και τελική αξιολόγηση. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από τον/την εκπαιδευτικό, από τους/τις συμμαθητές/-τριες (ετεροαξιολόγηση) και από τον ίδιο τον μαθητή/την ίδια τη μαθήτρια (αυτο-αξιολόγηση). Επιδιώκεται η αξιολόγηση να είναι κυρίως ποιοτική και να αξιολογούνται σημαντικοί στόχοι, που αναδεικνύουν τη συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών/-τριών και την ενεργητική συμμετοχή τους κατά τη διαδικασία ανάγνωσης των λογοτεχνικών κειμένων και ολόκληρων λογοτεχνικών έργων.

Στην αρχή του διδακτικού έτους πραγματοποιείται διαγνωστική (αρχική) αξιολόγηση. Με αυτήν προσδιορίζεται, προφορικά ή γραπτά, το επίπεδο των γνώσεων και των δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να οργανώσει τη διδασκαλία του/της ή και να τη διαφοροποιήσει, αν χρειάζεται, με βάση τα χαρακτηριστικά της τάξης του/της. Η διαγνωστική (αρχική) αξιολόγηση μπορεί να εφαρμόζεται και στην αρχή κάθε νέας διδακτικής ενότητας, αν αυτό κρίνεται αναγκαίο από τον/την εκπαιδευτικό.

Προκειμένου να είναι λειτουργική η αξιολόγηση σε όλα τα στάδια, προτείνεται οι ερωτήσεις να είναι, κατά βάση, ανοικτού τύπου/ελεύθερης ανάπτυξης και διαβαθμισμένου χαρακτήρα.

Για τη σύνδεση των στόχων του μαθήματος με την αξιολόγηση:

A. Οι γνωστικοί στόχοι μπορούν να ελεγχθούν:

α) Με ερωτήσεις / ασκήσεις που θα αναφέρονται σε στοιχεία του κειμένου, για παράδειγμα:

– Να εντοπίσεις τρία χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών που υπάρχουν στο τραγούδι που μελέτησες.

– Να εντοπίσεις τρία στοιχεία του κειμένου που δικαιολογούν την ένταξή του στο λογοτεχνικό είδος του διηγήματος.

β) Με διαβαθμισμένες ερωτήσεις ανοικτού τύπου, ελεύθερης ανάπτυξης ή δοκιμακού χαρακτήρα που αναφέρονται στην ερμηνεία και αξιολόγηση στοιχείων του κειμένου και στη συγγραφή ερμηνευτικού σχολίου. Με αυτές τις ερωτήσεις αποτιμούμε τον βαθμό κατανόησης και ανταπόκρισης των μαθητών και των μαθητριών στο κείμενο, τον βαθμό πρόσληψης του κειμένου, την ικανότητά τους να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη για αυτό.

Ενδεικτικές κατευθύνσεις:

– Να αποτιμήσεις τον ρόλο του διαλόγου στην εξέλιξη της πλοκής.

– Να εντοπίσεις επαναλαμβανόμενα μοτίβα ή σύμβολα και να σχολιάσεις τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλουν στην εξέλιξη του ποιητικού νοήματος (αναβαθμοί νοήματος, συνειρμικές σχέσεις, αξίες, μυθική μέθοδος).

B. Η επίτευξη των συναισθηματικών στόχων μπορεί να ελεγχθεί τόσο με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, ελεύθερης ανάπτυξης, δοκιμακού χαρακτήρα όσο και με δραστηριότητες που εμπλέκουν ψυχοκινητικά τους μαθητές και τις μαθήτριες, όπως είναι οι δημιουργικές εργασίες και οι θεατρικές τεχνικές (π.χ. δραματοποίηση). Τέτοιου είδους δραστηριότητες βοηθούν τον/την διδάσκοντα/-ουσα να ανακαλύψει τις

ιδιαίτερες κλίσεις-ταλέντα των μαθητών/-τριών του/της και να καταλήξει σε μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα για τον βαθμό επίτευξης των στόχων της διδασκαλίας.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

– Πώς θα ένιωθες εσύ, αν ήσουν στη θέση του ήρωα/του ποιητικού υποκειμένου; Πώς θα αντιδρούσες; Να συνθέσεις ένα κείμενο αιτιολογώντας την απάντησή σου.

– Να συγκρίνεις τα δύο ποιήματα που μελέτησες. Ποιο σε συγκινεί περισσότερο; Αιτιολόγησε την απάντησή σου.

Γ. Η Λογοτεχνία προσφέρεται και για ερωτήσεις που εγείρουν έναν γενικότερο φιλοσοφικό στοχασμό.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

– Να αγαπάς ή να αγαπιέσαι; (π.χ. Γρηγορίου Ξενόπουλου, «Στέλλα Βιολάντη»)

– Είμαστε όλοι πλασμένοι για ήρωες/ηρωίδες; (π.χ. Τάκη Σινόπουλου, «Ο Καιόμενος»)

Δ. Ανάλογες κατευθύνσεις και ερωτήσεις μπορούν να αξιοποιηθούν στις ομαδικές δραστηριότητες και στην προσέγγιση ολόκληρου λογοτεχνικού έργου, για παράδειγμα:

– Να σχεδιάσετε μια ψηφιακή αφίσα για την παρουσίαση του βιβλίου που μελετήσατε, για να αναρτηθεί στη σχολική ηλεκτρονική εφημερίδα.

– Να επιλέξετε ένα απόσπασμα από το έργο που μελετήσατε και να το μετατρέψετε σε θεατρικό κείμενο, με στόχο τη δραματοποίησή του (διάλογος, στιχομυθία, μονόλογος, σκηνικές οδηγίες).

Η ανατροφοδότηση μπορεί να γίνεται από τον/την εκπαιδευτικό σε γραπτή μορφή σχολίων, κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης των εργασιών, ή σε προφορική μορφή, κατά τη διάρκεια της συζήτησης στην τάξη. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης, η αντιμετώπιση του λάθους αναδεικνύεται σε δυναμικό παράγοντα ανακατεύθυνσης και αναβάθμισης της διδασκαλίας αλλά και ενίσχυσης της μαθησιακής επίδοσης. Ο/Η εκπαιδευτικός κατανοεί τα λάθη και τα μετατρέπει σε εργαλείο μάθησης, καλλιεργώντας ένα κλίμα ελευθερίας της έκφρασης και δημιουργικής αλληλεπίδρασης.

Η αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη τόσο τον προφορικό λόγο, στο πλαίσιο της ολομέλειας της τάξης και των ομαδικών δραστηριοτήτων, όσο και τις γραπτές, ατομικές και ομαδικές, εργασίες. Για την αυτοαξιολόγηση προτείνεται να αξιοποιείται Πίνακας Αυτοαξιολόγησης στο τέλος κάθε Συστάδας κειμένων, όπου ο μαθητής και η μαθήτρια θα αξιολογεί την εργασία του/της και τους στόχους που έχει κατακτήσει. Η ετεροαξιολόγηση μεταξύ συμμαθητών/-τριών μπορεί να πραγματοποιείται, όταν εργάζονται μαζί σε συνεργατικές ή κοινές δραστηριότητες μάθησης. Ο ατομικός φάκελος μαθητή/-τριας, το συγγραφικό σημειωματάριο, οι ατομικές και ομαδικές εργασίες, οι παρουσιάσεις, οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, οι διακαλλιτεχνικές και διαθεματικές δραστηριότητες κ.ά. αποτελούν ανατροφοδοτικές πηγές αξιολόγησης.

Ειδικά για την αξιολόγηση της Δημιουργικής Γραφής προτείνεται μια σειρά κριτηρίων με βάση τα οποία μπορούν να αξιολογούνται, κατά περίπτωση, τα σχετικά κείμενα των μαθητών/-τριών, με διαβάθμιση ως προς τον συνολικό βαθμό δημιουργικότητας (Γράφει πολύ δημιουργικά, Γράφει δημιουργικά, Προσπαθεί, μπορεί να γίνει πιο δημιουργικός/-ή, Πρέπει να εμπλακεί περισσότερο). Πρόκειται για κριτήρια που αφορούν το περιεχόμενο, τη δομή/οργάνωση, τη γλώσσα/ύφος, τις λογοτεχνικές συμβάσεις και την κριτική/ανατροφοδότηση σε ατομικό και συνεργατικό επίπεδο.

Με την ολοκλήρωση της προσέγγισης κάθε Συστάδας κειμένων ή μιας ποιητικής συλλογής ή των αυτοτελών λογοτεχνικών έργων αποτιμούμε τη συνολική ανταπόκριση των μαθητών/-τριών στη διδακτική – μαθησιακή διαδικασία. Με συνθετικές δημιουργικές εργασίες και ερωτήματα κριτικού χαρακτήρα, εντοπίζονται σημεία των κειμένων που αναδεικνύουν την αισθητική τους αξία, προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών και αποκαλύπτουν τη λειτουργική τους σημασία στην αναγνώριση της αρτιότητας των έργων. Σημαντικό ρόλο στο στάδιο αυτό της αξιολόγησης μπορεί να αναλάβει η αξιοποίηση κριτικών δοκιμίων που αναφέρονται στους/στις συγγραφείς και στα κείμενά τους.

Σε κάθε περίπτωση με την τελική αξιολόγηση αυτής της μορφής δίνεται η δυνατότητα και στους μαθητές και στις μαθήτριες να διατυπώνουν την προσωπική τους άποψη για τα αποτελέσματα της όλης διδακτικής

δράσης και, κατά συνέπεια, για τη λειτουργικότητα του Προγράμματος Σπουδών. Εντέλει, μέριμνα του ΠΣ είναι με κατάλληλες δράσεις αξιολογικού χαρακτήρα να κρίνονται οι μαθητές/-τριες για το αν προβληματίζονται ουσιαστικά, αν επιχειρηματολογούν με πειστικό τρόπο και αν έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν αποδοτικά την αφαιρετική τους σκέψη στην προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων.

Η τελική εξέταση των μαθητών/-τριών οργανώνεται έτσι ώστε να συνάδει με τον σκοπό, τους στόχους και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα του παρόντος Προγράμματος Σπουδών σε συνέργεια με το Πρόγραμμα Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας.

ΣΤ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ		
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
1. Ανάγνωση / Κατανόηση	1α. Συστάδες κειμένων πεζών και ποιητικών	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοούν και να διατυπώνουν εύστοχα τα θέματα που αναδεικνύουν τα λογοτεχνικά κείμενα, αξιοποιώντας τη σχέση μορφής και περιεχομένου.
	1β. Αυτοτελές εκτενές λογοτεχνικό έργο	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξοικειώνονται με το λογοτεχνικό κείμενο προσεγγίζοντάς το με επαρκείς και ουσιαστικούς όρους σε συνθήκες που ευνοούν την αναγνωστική αυτοδυναμία και απόλαυση. • Να αναλύουν και να αντιδιαστέλλουν τη μικρή φόρμα στον πεζό λόγο από τη νουβέλα και το μυθιστόρημα.
2. Παραγωγή λόγου	2α. Προφορικός, γραπτός, ψηφιακός λόγος	<ul style="list-style-type: none"> • Να δημιουργούν δικά τους κείμενα με προφορικό, γραπτό ή ψηφιακό λόγο, αξιοποιώντας την αναγνωστική τους εμπειρία.
	2β. Δημιουργική γραφή	<ul style="list-style-type: none"> • Να ασκούνται στον βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο προσέγγισης και σύνθεσης των κειμένων της δημιουργικής γραφής.
3. Επιστημονική - γνωστική διάσταση του μαθήματος της Λογοτεχνίας	3α. Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων για τη λογοτεχνία	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαλέγονται με διαφορετικά είδη λογοτεχνικών κειμένων, με εργαλεία τη συνανάγνωση, τη διακειμενικότητα, τη διακαλλιτεχνικότητα και τη δημιουργική γραφή. • Να εξοικειώνονται με τους αφηγηματικούς τρόπους: μίμηση και διήγηση, θεατρικός μονόλογος, διάλογος, στιχομυθία, μεταφορική χρήση του λόγου, και να πειραματίζονται στη λειτουργική ένταξή τους σε δικά τους λογοτεχνικά κείμενα.
	3β. Προσέγγιση στοχαστικών δοκιμίων για τη λογοτεχνία	–
	3γ. Από τα κείμενα στην κατανόηση λογοτεχνικών όρων	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν όρους όπως «αφηγητής», «χαρακτήρες», «σκηνικό», «πλοκή», «πράξη και σκηνή», και να τους εντάσσουν με ορθό τρόπο στην προφορική και γραπτή σύνθεση δικών τους λογοτεχνικών κειμένων.
	3δ. Από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων στην αξιοποίηση της ιστορίας της λογοτεχνίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία του διαφορετικού ιστορικού και κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δρουν οι ήρωες των λογοτεχνικών κειμένων.
4. Διαλογικότητα	4α. Διάλογος με τον κόσμο των κειμένων	<ul style="list-style-type: none"> • Να ασκούνται στην υποβολή ερωτημάτων που προκύπτουν από το κείμενο και να διατυπώνουν τα θέματα που, κατά τη γνώμη τους, αυτό πραγματεύεται.
	4β. Διάλογος μεταξύ των αναγνωστών για τα λογοτεχνικά κείμενα	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναπτύσσουν την προσωπική τους άποψη για τον κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων και να την τεκμηριώνουν με στοιχεία που απορρέουν από αυτά.
4. Διαλογικότητα		

	4γ. Διακειμενικότητα – Διαθεματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τα στοιχεία διακειμενικότητας και τους κοινούς ή διαφορετικούς θεματικούς τόπους, τα μοτίβα και τα σύμβολα που αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των αξιών, οι οποίες εγγράφονται στα λογοτεχνικά έργα των διαφορετικών εποχών και λαών.
	4δ. Η σχολική τάξη ως κοινότητα αναγνωστών/-στριών	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαλέγονται με τα κείμενα στο πλαίσιο της σχολικής τάξης και να εξελίσσονται με ανοικτές και δημιουργικές συνομιλίες σε κοινότητα αναγνωστών/-στριών με τη μετατόπιση του διδακτικού ενδιαφέροντος από την επίτευξη προκαθορισμένων στόχων στη συγκρότηση κοινών νοημάτων.
5. Ψυχαγωγική λειτουργία της λογοτεχνίας	5α. Βιωματική ανάγνωση και αισθητική απόλαυση	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξελίσσονται σε αναγνώστες/-στριες ικανούς/-ές να επιλέγουν τα λογοτεχνικά τους αναγνώσματα βάσει προσωπικών κριτηρίων που αναπτύσσουν σταδιακά.
	5β. Θεατρικό παιχνίδι, θεατρικές τεχνικές και δραματοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοούν τη λειτουργία των προσώπων του θεατρικού κειμένου που γράφεται για να αποτελέσει θεατρικό έργο, καθώς και τη λειτουργία ποικίλων θεατρικών όρων, όπως «πράξη», «σκηνή», «δραματική ειρωνεία», «αυτοσχεδιασμός» κ.ά.
	5γ. Διακαλλιτεχνική δράση και διερεύνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιοποιούν μέσα και τρόπους άλλων τεχνών, π.χ. του κινηματογράφου, της ζωγραφικής, της φωτογραφίας, καθώς και ηλεκτρονικά μέσα, εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης, μορφές ηλεκτρονικού Τύπου και τα εικονικά περιβάλλοντα με τις ποικίλες δυνατότητες που προσφέρουν και τα νέα δεδομένα που δημιουργούν στην προσέγγιση και κατανόηση των λογοτεχνικών κειμένων.
	5δ. Το ζητούμενο της φιλαναγνωσίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να αισθάνονται την ανάγκη να προσφεύγουν στα λογοτεχνικά κείμενα πέραν της σχολικής τάξης και να αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους και με την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων.
6. Από την ανάγνωση της λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό	6α. Ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποβαίνουν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες, που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης και σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου.
	6β. Η ποιότητα της ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξελίσσονται σε καλλιεργημένους ανθρώπους, αφού η βίωση του κόσμου των λογοτεχνικών κειμένων αποβαίνει θητεία στην ομορφιά, στην ηθική, στη συναισθηματική νοημοσύνη και στους πνευματικούς και κοινωνικούς αγώνες.
	6γ. Οι ανθρώπινες ταυτότητες	<ul style="list-style-type: none"> • Να συνειδητοποιούν ότι οι εμπειρίες που αποκτούν από τα λογοτεχνικά κείμενα τους/τις βοηθά να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους, να αποκτήσουν συνείδηση ενεργού και δημοκρατικού πολίτη που υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και αγωνίζεται για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
6. Από την ανάγνωση της λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό		

	6δ. Σχέση λογοτεχνίας και γλώσσας	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τα λογοτεχνικά είδη και γένη και τη γλωσσική τους διαφοροποίηση από τον καθημερινό λόγο.
--	-----------------------------------	--

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – Β' ΛΥΚΕΙΟΥ		
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
1. Ανάγνωση/ Κατανόηση	1α. Συστάδες κειμένων πεζών και ποιητικών	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποδέχονται την πολυσημία των λογοτεχνικών έργων και να συνομιλούν με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριας προβαίνοντας σε ουσιαστικότερη γνωριμία με τα λογοτεχνικά ρεύματα.
	1β. Αυτοτελές εκτενές λογοτεχνικό έργο	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξοικειώνονται με το λογοτεχνικό κείμενο, ώστε να αναπτύσσονται αισθητικά, πνευματικά και γλωσσικά, να θέτουν τις βάσεις για τη δημιουργία μιας θετικής σχέσης με την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων με απώτερο στόχο την αναγνωστική χειραφέτηση. • Να αποκτούν μια ολοκληρωμένη επαφή με τη λογοτεχνία, με τα κύρια χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού έργου, με την πλοκή, τον χωροχρόνο του, τους χαρακτήρες και τις ιδέες και να ωθούνται ώστε να καταστούν σταδιακά αναγνώστες/-στριες «διά βίου» διευρύνοντας τους πνευματικούς τους ορίζοντες.
2. Παραγωγή λόγου	2α. Προφορικός, γραπτός, ψηφιακός λόγος	<ul style="list-style-type: none"> • Να καλλιεργούν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτούν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό, γραπτό και ψηφιακό λόγο. • Να εξελίσσονται σε ενδιαφερόμενους/-ες και επαρκέστερους/-ες αναγνώστες/-στριες.
	2β. Δημιουργική γραφή	<ul style="list-style-type: none"> • Να μεταπλάθουν με τον δικό τους τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα, μορφοποιώντας δημιουργικά προσωπικές εμπειρίες και ιδέες.
3. Επιστημονική - γνωστική διάσταση του μαθήματος της Λογοτεχνίας	3α. Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων για τη λογοτεχνία	–
	3β. Προσέγγιση στοχαστικών δοκιμίων για τη λογοτεχνία	<ul style="list-style-type: none"> • Να διερωτώνται εύστοχα για τα λογοτεχνικά δοκίμια και να αναζητούν τρόπους για να επικοινωνήσουν με τα θέματα που θέτουν οι στοχαστές-δημιουργοί των κειμένων. • Να ασκούνται στη σύνταξη κειμένων κριτικής και στοχαστικής ερμηνείας με τα οποία θα διατυπώνουν τη γνώμη τους για τα λογοτεχνικά έργα, την πρωτοτυπία, τη φυσικότητα, την αλήθεια, τη σχέση με την παράδοση και την ανανέωσή της και την αισθητική τους αξία.
	3γ. Από τα κείμενα στην κατανόηση λογοτεχνικών όρων	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τον παραδοσιακό από τον ελεύθερο στίχο και να αντιληφθούν την έννοια και τον ρόλο του ποιητικού μοτίβου και της εικόνας στην ποιητική σύνθεση. • Να συγκρίνουν και να αποτιμούν τη χρήση και τον ρόλο που επιτελούν στον ποιητικό λόγο σχήματα λόγου, όπως η παρήχηση, η αντίθεση κ.ά.
3. Επιστημονική - γνωστική		

διάσταση του μαθήματος της Λογοτεχνίας		<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν την κειμενική λειτουργία σχημάτων λόγου που παραπέμπουν σε συγκεκριμένη γλωσσική συνθήκη επικοινωνίας, όπως η ειρωνεία, η επανάληψη, η αναδρομή, η πρόληψη, η προοικονομία, ο εγκιβωτισμός, ο εσωτερικός μονόλογος, η στιχομυθία, ο τρόπος έκφρασης στο θέατρο του παραλόγου και στο θέατρο του φανταστικού.
	3δ. Από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων στην αξιοποίηση της ιστορίας της λογοτεχνίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να ασκούνται στην κειμενική ανάγνωση συνδέοντας το πλαίσιο δημιουργίας του κειμένου με τη διαχρονική πορεία του λογοτεχνικού φαινομένου και να εξοικειώνονται με τις γλωσσικές αλλαγές που εγγράφονται στο πέρασμα του χρόνου στα λογοτεχνικά κείμενα και με την ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας από τον/την κάθε συγγραφέα.
4. Διαλογικότητα	4α. Διάλογος με τον κόσμο των κειμένων	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκτιμούν την ποιότητα του κρυπτικού λογοτεχνικού λόγου και να αναζητούν «κλειδιά» για να τον ξεκλειδώσουν. • Να κρίνουν τις ενέργειες των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να στοχάζονται, με βάση τη δική τους προσωπικότητα και την ψυχολογία, τις προθέσεις και τη συμπεριφορά των ηρώων.
	4β. Διάλογος μεταξύ των αναγνωστών για τα λογοτεχνικά κείμενα	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντάσσονται οργανικά σε ομάδες, συνεργαζόμενοι/-ες για την ερμηνεία των κειμένων, επικοινωνώντας προφορικά μεταξύ τους και διατυπώνοντας γραπτώς τα αποτελέσματα της συνεργασίας.
	4γ. Διακειμενικότητα – Διαθεματικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν τις επιλογές των συγγραφέων (αφηγηματικές τεχνικές, χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό, εκφραστικά μέσα) και να αξιολογούν τη λειτουργία τους σε κείμενα διαφορετικών εποχών και δημιουργιών.
	4δ. Η σχολική τάξη ως κοινότητα αναγνωστών/-στριών	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποδέχονται την πολυσημία των λογοτεχνικών έργων μετά από διάλογο με σεβασμό στη γνώμη του/της συναναγνώστη/-στριάς τους. • Να διερωτώνται για τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας μορφοποίησε και εξέφρασε τον κόσμο του/της.
5. Ψυχαγωγική λειτουργία της λογοτεχνίας	5α. Βιωματική ανάγνωση και αισθητική απόλαυση	<ul style="list-style-type: none"> • Να γίνουν δημιουργικοί/-ές αναγνώστες/-στριες υποδυόμενοι/-ες ρόλους, αφού προηγουμένως θα έχουν κατανοήσει με ενσυναίσθηση τον κόσμο των αφηγητών, των ηρώων και των ποιητικών υποκειμένων των λογοτεχνικών έργων.
	5β. Θεατρικό παιχνίδι, θεατρικές τεχνικές και δραματοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαλέγονται με θεατρικά κείμενα και τεχνικές που ενεργοποιούν την ενσυναίσθηση και την κριτική σκέψη μέσα από τον ζωντανό διάλογο μεταξύ των μαθητών/-τριών. • Να αυτοσχεδιάζουν, να μπουν στη θέση των ηρώων, να προφέρουν τα λόγια και τις
5. Ψυχαγωγική λειτουργία της λογοτεχνίας		

		σκέψεις τους, να ζωντανέψουν δηλαδή το κείμενο.
	5γ. Διακαλλιτεχνική δράση και διερεύνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιοποιούν τη διακαλλιτεχνικότητα και τη διαχρονική αλληλενέργεια μεταξύ των τεχνών για τη διαπροσωπική τους ανάπτυξη. • Να ενεργοποιούν το ενδιαφέρον τους για τη λογοτεχνία και να ενδυναμώσουν την αυτοπεποίθησή τους, αξιοποιώντας προσωπικές τους κλίσεις.
	5δ. Το ζητούμενο της φιλαναγνωσίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνειδητής επιλογής των αναγνωσμάτων τους και να παρουσιάζουν με επάρκεια και πρωτοτυπία την αναγνωστική τους εμπειρία στην κοινότητα.
6. Από την ανάγνωση της λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό	6α. Ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιληφθούν πως η πολύτροπη επικοινωνία με τα λογοτεχνικά κείμενα, που υπηρετεί την ψυχοπνευματική και αισθητική καλλιέργειά τους, αναδεικνύει τις αξίες που μορφοποιεί ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού.
	6β. Η ποιότητα της ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν το γεγονός ότι το περιεχόμενο των εννοιών των λογοτεχνικών κειμένων, π.χ. ήρωας/αντιήρωας, διαμορφώνεται σε ποικίλα κοινωνικοϊστορικά πλαίσια. • Να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά των λογοτεχνικών προσώπων μέσα στο περιβάλλον που ζουν.
	6γ. Οι ανθρώπινες ταυτότητες	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία, π.χ. ηρωικά/αντιηρωικά, που παρουσιάζει η δική τους στάση ζωής και των άλλων.
	6δ. Σχέση λογοτεχνίας και γλώσσας	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς με τους οποίους οι συγγραφείς δημιουργούν τα έργα τους και να αναγνωρίζουν τη λειτουργικότητά τους. • Να συγκρίνουν και να αποτιμούν τις γλωσσικές συμβάσεις των λογοτεχνικών κειμένων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ		
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
1. Ανάγνωση/ Κατανόηση	1α. Συστάδες κειμένων πεζών και ποιητικών	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποκτούν βαθύτερη γνώση των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών ρευμάτων και κινήματων του 20ού και 21ου αιώνα.
	1β. Αυτοτελές εκτενές λογοτεχνικό έργο	–
2. Παραγωγή λόγου	2α. Προφορικός, γραπτός, ψηφιακός λόγος	<ul style="list-style-type: none"> • Να καλλιεργούν τις γλωσσικές τους δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα του προφορικού, του γραπτού και του ψηφιακού λόγου αναστοχαζόμενοι/-ες τη συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων στη διαμόρφωση και στην εξέλιξη της γλώσσας.
	2β. Δημιουργική γραφή	<ul style="list-style-type: none"> • Να εμπλέκονται δημιουργικά σε βιωματικές παιγνιώδεις δραστηριότητες που προκύπτουν από τα λογοτεχνικά κείμενα και να προβληματιστούν σχετικά με τις θεραπευτικές διαστάσεις της εκφραστικής-δημιουργικής γραφής για το άτομο. • Να επισημαίνουν τα «υλικά κατασκευής» των ηρώων/αντιηρώων μιας αφήγησης: λέξεις/φράσεις, σχήματα λόγου, που περιγράφουν εξωτερικά και εσωτερικά (π.χ. ψυχολογικά και ιδεολογικά) χαρακτηριστικά τους, εικόνες, σκηνές, αφηγηματικές τεχνικές και τρόπους (τύποι αφηγητή/οπτική γωνία, σχόλιο του αφηγητή ή άλλων προσώπων).
3. Επιστημονική – γνωστική διάσταση του μαθήματος της Λογοτεχνίας	3α. Προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων για τη λογοτεχνία	–
	3β. Προσέγγιση στοχαστικών δοκιμίων για τη λογοτεχνία	<ul style="list-style-type: none"> • Να στοχάζονται για ηθικά και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την ευθύνη του ατόμου μπροστά στα κοινωνικά δρώμενα.
	3γ. Από τα κείμενα στην κατανόηση λογοτεχνικών όρων	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατακτούν τη δυνατότητα ανάλυσης και ερμηνείας όρων όπως η «ανοικείωση», η «αποδόμηση», «η αυτοαναφορικότητα» και να αξιοποιούν τη λειτουργία τους σε δικά τους κείμενα.
	3δ. Από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων στην αξιοποίηση της ιστορίας της λογοτεχνίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να συσχετίζουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραβάλλουν κείμενα που εντάσσονται στον μοντερνισμό και στον μεταμοντερνισμό.
4. Διαλογικότητα	4α. Διάλογος με τον κόσμο των κειμένων	<ul style="list-style-type: none"> • Να αντιλαμβάνονται τον τρόπο με τον οποίο συγγραφείς με διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές καταβολές και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους μορφοποιούν λογοτεχνικά τον κόσμο τους και αναδεικνύουν μέσα από τους κοινούς θεματικούς τόπους των κειμένων τους τη διαχρονικότητα και την οικουμενικότητα των αξιών, των ιδανικών και των συνακόλουθων προβληματισμών.
	4β. Διάλογος μεταξύ των αναγνωστών για τα λογοτεχνικά κείμενα	
	4γ. Διακειμενικότητα – Διαθεματικότητα	
4. Διαλογικότητα		

		<ul style="list-style-type: none"> • Να διερωτώνται για τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες και για τον τρόπο που τα επιλύουν/ αποφασίζουν σχετικά με αυτά. • Να βιώνουν τη λογοτεχνική ανάγνωση ως απόλαυση, καθημερινή συνήθεια και επικοινωνία με τους/τις συμμαθητές/-τριές τους.
	4δ. Η σχολική τάξη ως κοινότητα αναγνωστών/-στριών	<ul style="list-style-type: none"> • Να καταθέτουν απόψεις, σκέψεις και προβληματισμούς για τα μεγάλα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ερωτήματα που τους/τις απασχολούν και να τα συζητούν με ανοικτότητα στη διαφορετική άποψη.
5. Ψυχαγωγική λειτουργία της Λογοτεχνίας	5α. Βιωματική ανάγνωση και αισθητική απόλαυση	<ul style="list-style-type: none"> • Να συζητούν και να προβληματίζονται για την επιρροή των συναισθημάτων που νιώθουν κατά την ανάγνωση συγκεκριμένων σημείων των λογοτεχνικών κειμένων και την εμπάθυνση που πραγματοποιούν στον ψυχικό κόσμο των χαρακτήρων τους. • Να οικοδομούν σταδιακά αισθητικά κριτήρια κοινώς αποδεκτά από τα μέλη της κοινότητας.
	5β. Θεατρικό παιχνίδι, θεατρικές τεχνικές και δραματοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να δραματοποιούν τα σημεία εκείνα των κειμένων που τους/τις αγγίζουν ιδιαίτερα και να ασκούν κριτική σε κοινωνικές αξίες ή ιδεολογικά στερεότυπα που εντοπίζουν.
	5γ. Διακαλλιτεχνική δράση και διερεύνηση	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν συγκλίσεις ή αποκλίσεις μεταξύ λογοτεχνικών κειμένων και άλλων έργων τέχνης (κινηματογράφος, μουσική, ζωγραφική, φωτογραφία, γλυπτική κ.ά.) σε μία συγκεκριμένη θεματική αναπαράσταση και να διερευνούν την αιτία της διαφοροποίησης.
	5δ. Το ζητούμενο της φιλιαναγνωσίας	<ul style="list-style-type: none"> • Να διατυπώνουν τα συναισθήματα που τους προκαλούν τα λογοτεχνικά κείμενα και να τα αξιοποιούν ως αφετηρία για συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/-τριες και τους/τις καθηγητές/-τριές τους και την περαιτέρω λογοτεχνική αναζήτηση.
6. Από την ανάγνωση της Λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό	6α. Ο άνθρωπος ως δημιουργός πολιτισμού	<ul style="list-style-type: none"> • Να εκφράζονται με κριτική διάθεση και να εκδηλώνουν την κοινωνικότητά τους ώστε να δομούν τον προσωπικό αξιακό τους κώδικα.
	6β. Η ποιότητα της ζωής	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποβαίνουν αναγνώστες/-στριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες, που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης και σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου.
	6γ. Οι ανθρώπινες ταυτότητες	<ul style="list-style-type: none"> • Να συναισθάνονται ότι η διαφορετικότητα, η «ετερότητα» των ατόμων συνιστά διαχρονικό λογοτεχνικό ζητούμενο και αναγκαίο όρο της βάσιμης ερμηνευτικής προσέγγισης των κειμένων.
6. Από την ανάγνωση της Λογοτεχνίας στον κριτικό γραμματισμό	6δ. Σχέση λογοτεχνίας και γλώσσας	<ul style="list-style-type: none"> • Να στοχάζονται κριτικά για τη φύση της λογοτεχνικής γλώσσας και τον ρόλο της στη γλωσσική καλλιέργεια.

Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών αποτελεί επικαιροποίηση του Προγράμματος Σπουδών [ΦΕΚ Β' 5769/10-12-2021] το οποίο εφαρμόζεται πιλοτικά – πλην της Λογοτεχνίας Γ' τάξης Γενικού Λυκείου – σε συνδυασμό με τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας σε όλα τα Πρότυπα και Πειραματικά Γενικά Λύκεια της χώρας κατά τα σχολικά έτη 2021-2022 και 2022-2023. Η περαιτέρω εφαρμογή του θα ορισθεί με νέα Υ.Α.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Αθήνα, 28-04-2023

**Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΖΩΗ ΜΑΚΡΗ

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ